

Варламова Л.П., Хашимходжаева М. Д.

Клиникаларда қандли - диабет билан касалланган беморларни онлайн рўйхатга олиш ва мониторинг қилиш тизими

Аннотация. Ушбу мақолада тиббиёт соҳасини ахборотлаштириш жараёнида учрайдиган айрим камчилик ва муаммолар ўрганиб чиқилган. Тиббий ахборот тизимларининг яратилишида маълумотлар базасининг структурасини ишлаб чиқилди ва қандли – диабет билан касалланган беморларни онлайн-рўйхатга олиш ва мониторинг қилиш тизими ишлаб чиқилди. Ушбу тизим касалхоналар учун яратилган бўлиб, аҳолининг соғлом турмуш тарзини ишлаб чиқишда эндокрин касалликларнинг олдини олиш, уларни барвақт аниқлаш, рўйхатга олиш ва клиник ёрдам кўрсатишга хизмат қилади.

Калим сўзлар: маълумотлар базаси, тизимли дастурий таъминотни лойиҳалаштириш, эндокрин касалликлар, қандли диабет, онлайн-рўйхатга олиш, мониторинг.

Республикамизда ахборот коммуникация технологияларини барча соҳага тадбиқ этиш борасида қонун, фармон ва қарорлар қабул қилинган. Компьютер фойдаланувчиларига қулайлик яратиш ва уларни ишини осонлаштириш мақсадида кўпгина жараёнлар автоматлаштирилмоқда. Шунингдек, миллий дастурий махсулотларни ишлаб чиқарувчиларини ҳамда давлат органларининг ахборот коммуникация технологиялари соҳасидаги юксак малакали мутахассисларини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришни янада ривожлантириш бўйича мувофиқлаштирувчи кенгаш тузилган бўлиб, унинг назорати амалга оширилмоқда [1].

Мамлакатимизда соғлиқни сақлашни ислоҳ қилиш бўйича давлат дастурларини амалга ошириш доирасида аҳолига эндокринология ёрдамини кўрсатишнинг яхлит, вертикал интеграциялашган тизими яратилди. Эндокринология муассасаларини юқори технологияли усуналар билан жиҳозлаш ва эндокрин касалликларни профилактика, диагностика қилиш ҳамда даволашнинг замонавий усулларини жорий этиш бўйича ишлар амалга оширилмоқда. Шу билан бирга, эндокринология хизматини янада ривожлантириш эпидемиологик вазиятни баҳолаш ҳамда қандли диабет ва йод танқислиги ҳолати юзага келишининг олдини олиш бўйича комплекс чора-тадбирлар қабул қилишни, шунингдек хизмат кўрсатиш тезлиги ва сифатини ошириш бугунги кунда зарур масала ҳисобланади [2].

Эндокрин касалликларнинг олдини олиш, уларни барвақт аниқлаш ва аҳолини профилактика тадбирлари билан қамраб олиш бўйича вазиятни тубдан яхшилаш. Қандли диабетга чалинган беморларнинг онлайн-регистрини яратиш, беморларни даволаш амалиётига қандли диабетнинг сурункали асоратлари юзага келиши ва ривожланишини камайтиришга қаратилган клиник ёндашувларни жорий қилиш, шунингдек, беморларнинг ҳаёт сифатини яхшилашдир. Вилоятлар эндокринология диспансерлари ва филиалларида эндокрин хирургия, диабетик тўпик, диабетик нефропатия ва реанимация бўлимларини ташкил қилиш орқали кўрсатилаётган тиббий хизматлар турларини ошириш чора-тадбирлари миллий дастурда тасдиқланди [2].

Тиббиёт соҳасини ахборотлаштириш жараёнларида эришилган ижобий натижалар билан бирга, айрим камчилик ва муаммолар ҳам мавжуд. Мисол учун, туман тиббиёт бирлашмаларини компьютер техникаси билан таъминлаш даражаси бугунги кун талабларига жавоб бермаслиги, тиббиёт соҳаси субъектлари фаолиятига электрон тижорат ва электрон тўловлар тизимларининг жорий этилмаганлиги, интерактив телетиббий хизматлар кўрсатиш тизимлари ривожланмаганлиги каби ҳолатлар мавжуд.

Ўзбекистон Президентининг қарори билан 2019-2021 йилларда республика аҳолисига эндокринология ёрдами кўрсатишни такомиллаштириш миллий дастури тасдиқланди. Миллий дастурнинг асосий йўналишлари этиб эндокрин касалликларнинг олдини олиш, уларни барвақт аниқлаш ва аҳолини профилактика тадбирлари билан қамраб олиш бўйича вазиятни тубдан яхшилаш [2].

Юқоридагилардан келиб чиқиб халқаро тажрибани умумлаштириш асосида тиббиёт соҳасида ахборот-коммуникация технологияларидан фаол фойдаланиш учун этарли ҳуқуқий қафолатларни яратувчи қонунчиликни такомиллаштириш мақсадга мувофиқ.

Маълумки, эндокрин касалликлар орасида қандли диабетга қарши курашиш эндокринологиянинг долзарб вазифасидир. Ҳозирда дунё бўйлаб 425 миллион қандли диабет ҳолати қайд этилган бўлса-да, аммо амалда касалланган беморлар икки баробар кўпдир.

Бугунги кунда қандли диабет энг кўп тарқалган касаллик бўлиб, у ўзига кўп маблағ талаб қиладиган, соғлиқни сақлаш тизими учун муҳим муаммолар келтириб чиқарадиган касалликлардан бири бўлиб қолмоқда.

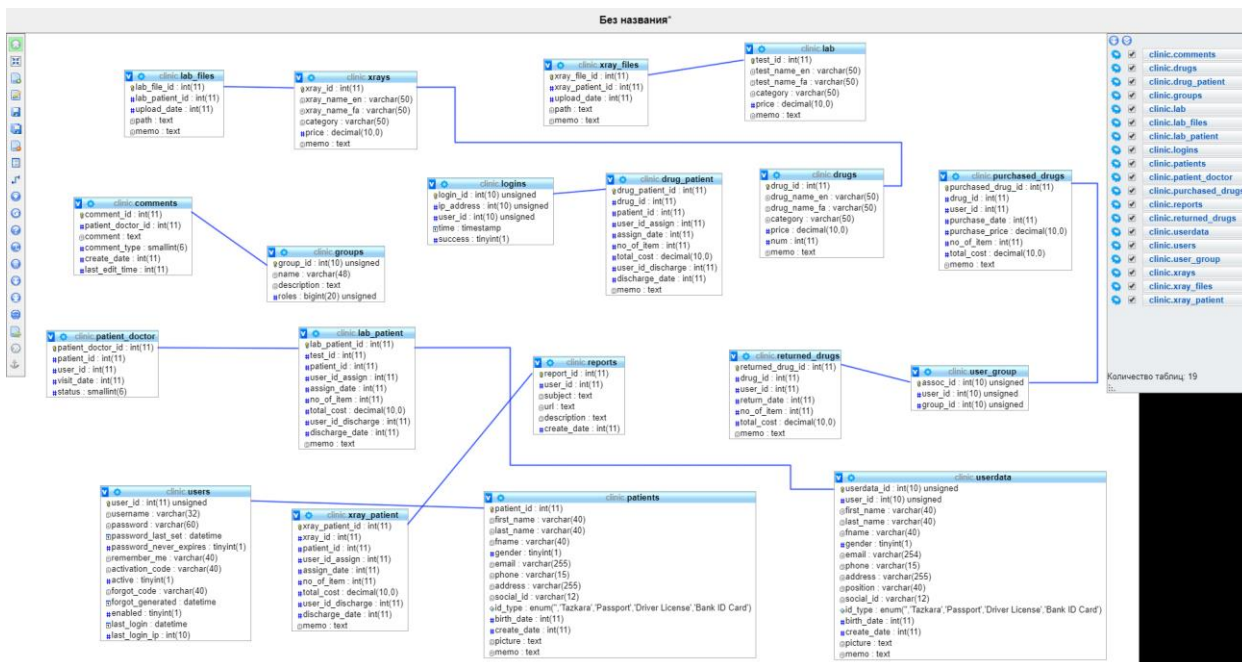
Қандли диабетнинг эпидемиологияси охириги 20 йил ичида ўзига хос хусусиятларга эга бўлди. Қандли диабетнинг касалланиш фоиизи ривожланган давлатлардан Европа ва АҚШдан ривожланаётган давлатларга яқин шарқ, Осиё, Африка ва Кариб регионларига ўзгарди.

Қандли диабетнинг тарқалганлиги Ўзбекистонда ҳам мавжуд. 2007 йдан 2010 гача Ўзбекистонда рўйхатдан ўтказилган беморларнинг сони 15%га ошди ва 117 минг аҳолини ташкил этди, бу эса умумий аҳоли сонинги 0,45%ни ташкил қилади. Ўзбекистонда йил давомида қандли диабет тарқалиши 5 - 6 % ни ташкил этади.

Тизимли дастурий таъминотни ишлаб чиқиш технологиялари. Дастурий таъминот ишлаб чиқувчилар меҳнат бозоридги энг катта талабга эга ва энг юқори меҳнат ҳақи олувчи мутахассислардан ҳисобланади. Тизимли дастурий таъминотни лойиҳалаштириш ва ишлаб чиқишда дастурчилар муаммоларини ечишга имконият берувчи профессионал билим ва малакага эга бўладилар:

- тизимли дастурий таъминотни лойиҳалаштириш ва яратиш;
- муаллифлик ҳуқуқи ҳимоясининг техник усуллари;
- дастурий таъминотни текшириш ва яхши сифат билан таъминлаш;
- дастурларни лойиҳалаштириш ва яратиш;
- ахборот тизимларининг антивирус ҳимояси;
- интернет-дастурларни лойиҳалаштириш ва яратиш.

Бугун юртимизда ахборот-коммуникация технологиялари кириб бормаган соҳанинг ўзи йўқ. Хусусан, ҳозирги кунда мамлакатимизда дастурий

3-расм. Маълумотлар базасининг умумий кўриниши

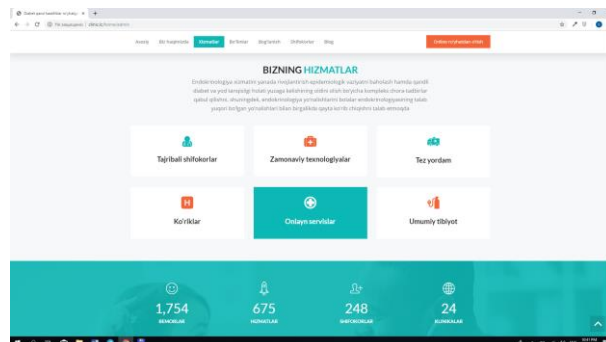
Барча жадвалларнинг умумий бир бирига мантқан боғланади. Бу қандли-диабет маълумотлар базасининг умумий кўриниши ҳисобланади. Қуйида барча жадваллар бир - бирига мантқан боғланган расми келтирилган (3-расм).

Қандли диабет онлайн рўйхатга олиш тизимининг интерфейс қисми.

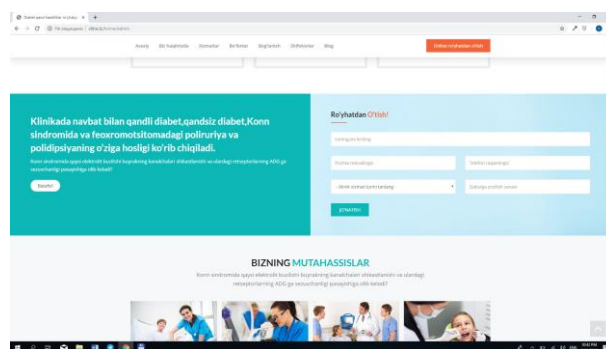

4-расм. Ахборот тизимига кириш асосий ойнаси

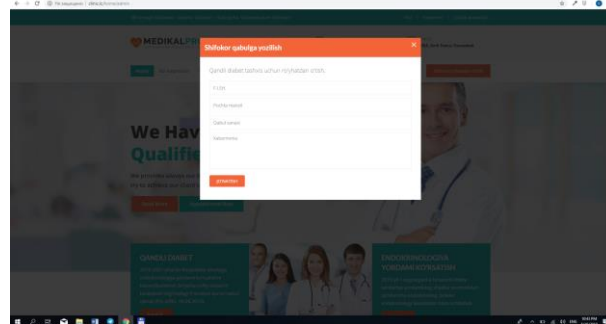
Маълумотлар базасини бошқариш тизими - бу маълумотлар базасини ҳосил қилувчи, маълумотларни қайта ишловчи ва кидирувчи тизим ҳисобланади. Қисқа қилиб айтганда, МББТ барча жараёнларни амалга оширади. Маълумотлар базаси фақат маълумотларни сақлайди, қолган барча ишларни МББТ бажаради.

5-расм. Хизматлар бўлими ойнаси

6-расм. Қабулга ёзилиш қисми

7-расм. Қандли диабет касаллар онлайн рўйхатдан отиш ойнаси

Хулоса қилиб эътиборга қаратилган диабетга чалинган беморларнинг онлайн-регистрациясини яратиш, беморларни даволаш амалиётига қандли диабетнинг сурункали асоратлари юзага келиши ва ривожланишини камайтиришга қаратилган клиник ёндашувларни жорий қилиш, шунингдек, беморларнинг ҳаёт сифатини яхшилашдан иборат.

Фойдаланилган адабиётлар

- [1] Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Республика-када ахборот технологиялари саноатини ривожлантириш учун шароитларни тубдан яхшилаш чоратадбирлари тўғрисида" 2017 йил 30 июндаги қарори.
- [2] Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2019-2021 йилларда Республика аҳолисига эндокринология ёрдами кўрсатишни такомиллаштириш бўйича миллий дастурни тасдиқлаш тўғрисида" 2019 йил 19 апрелдаги қарори.
- [3] Султанов Б.А. Распространенность СД 2 типа и НТГ в трех городах Республики Узбекистан. //Автореферат на соискание степени к.м.н., Ташкент, - 2008, 20с.
- [4] Алгоритмы специализированной медицинской помощи больным сахарным диабетом/ Под ред. И.И. Дедова и М.В. Шестаковой. - Изд.четвертое, дополненное. 5-й выпуск. - М., 2011. - 115 с.
- [5] Дедов И.И., Кураева Т.Л., Петеркова В.А. Сахарный диабет у детей и подростков: Руководство для врачей. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2007. - 247 с.
- [6] Каюмова Д.Т. Сосудистые поражения у лиц с промежуточными гипергликемиями и у вновь выявленных больных сахарным диабетом. Автореф. дис. канд. мед. наук. Ташкент – 2008.- 19с.
- [7] Лешев А., Создание интерактивного веб-сайта. Учебный курс. Питер. 2003. 544 с.
- [8] Орлов Л.В. «Веб-сайт без секретов». М.: ЗАО "Новый издательский дом", 2004г.

[9] Дронов В. А. HTML 5, CSS 3 и Web 2.0. Разработка современных Web-сайтов. — СПб.: БХВ-Петербург, 2011. - 416 с.

[10] E.Sh.Nazirova, Sh.A.Sadullayeva, Sh.B.Abidova va J.A.Tajiyev. «Web ilovalarni yaratish» fanidan o'quv qo'llanma //TATU 169 b. Toshkent, 2018.

[11] Эспозито Д. Microsoft ASP.NET 2.0. Углубленное изучение. / Пер. с англ. — М.: Издательство «Русская Редакция»; СПб. : Питер, 2008. -592 с.

Варламова Людмила Петровна

Мухаммада ал -Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети «Мультимедиа технологиялари» кафедраси доценти, т.ф.н.

Тел.: +998 (93) 553-55-63

Эл. почта: vlp@bk.ru

Хашимходжаева Манзура Джураевна

Мухаммада ал -Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети «Мультимедиа технологиялари» кафедраси катта ўқитувчиси

Тел.: +998 (94) 690-41-53

Эл. почта: man-ahmedova@yandex.ru

L.P. Varlamova., M.D. Xashimxodjayeva

Online Listing and Monitoring of Diabetes Patients in Clinics

Annotation. This article explores some of the disadvantages and problems that have emerged in the medical information process. With the disintegration of the medical information inventory, the structure of the database has been broken down and the system of online tracking and monitoring of patients with diabetes has been developed. This inventory has been devastated for hospitals and serves to promote the endocrine disorders, early detection, registration, and clinical care of the population in promoting a healthy lifestyle.

Keywords: database, cataloging guidelines, endocrine diseases, diabetes, online registration, monitoring.